

POSTANOWIENIE

13 grudnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Beata Janiszewska

na posiedzeniu niejawnym 13 grudnia 2023 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa R.P.
przeciwko Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa w Warszawie
o zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej R.P.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu
z 17 lutego 2022 r., I ACa 1019/19,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od R.P. na rzecz Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa w Warszawie kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem kosztów postępowania kasacyjnego,**
- 3. przyznaje i nakazuje wypłacić ze środków Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w Poznaniu na rzecz adwokata J.Z. kwotę 8100 (osiem tysięcy sto) złotych, w tym podatek VAT, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu powodowi R.P.**

(J.T.)

UZASADNIENIE

Powód R.P. wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego oddalającego apelację skarżącego w sprawie o zapłatę przeciwko Krajowemu Ośrodkowi Wsparcia Rolnictwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jako przyczynę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał wystąpienie nieważności postępowania. Podniósł przy tym, że Sąd Apelacyjny w sposób nieuzasadniony uznał, iż trafne było stanowisko Sądu Okręgowego, że nieobecność powoda na rozprawie z 8 maja 2019 r. była nieusprawiedliwiona i oddalenie wniosku o odroczenie rozprawy, mimo że powód zgłaszał konieczność jego uzupełniającego przesłuchania. Skarżący wskazał również, że wadliwie przyjęto, iż jego nieobecność „podczas ostatniej rozprawy apelacyjnej” (w istocie: na ostatnim, wyznaczonym na rozprawę, posiedzeniu w postępowaniu apelacyjnym) była nieusprawiedliwiona, choć skarżący e-mailowo poinformował Sąd Apelacyjny o chorobie jako przeszkodzie, której nie można było przewyciężyć.

W ocenie powoda do nieważności postępowania doszło również dlatego, że „Sądy obu instancji zaniechały zbadania z urzędu zdolności procesowej, jak również zdolności postulacyjnej Powoda, w szczególności w obliczu wcześniejszych deklaracji powoda co do tego, że cierpi na chorobę psychiczną i że przebywał na obserwacji psychiatrycznej, pomimo tego, że Sąd II Instancji powziął informację o możliwym ubezwłasnowolnieniu powoda bądź istnienia ku temu podstaw”. Skarżący zaakcentował również nieustanowienie dla niego pełnomocnika z urzędu, wskazał na zwrot wniosku o wyłącznie sędziego rozpoznającego sprawę (wniosek z 18 listopada 2021 r.), a także nienadanie biegu wnioskowi o wyłączenie dwóch innych sędziów (z 29 września 2021 r. oraz 15 października 2021 r.).

Zawarcie przesłanki nieważności postępowania w art. 398⁹ k.p.c. wynika z konieczności możliwie każdorazowego eliminowania uchybień procesowych o najdonioślejszym charakterze. Stosownie do art. 398¹³ § 1 k.p.c. nieważność postępowania należy bowiem brać pod uwagę z urzędu. Oznacza to także możliwość uwzględnienia skargi niezależnie od tego, czy skarżący sformułował stosowny zarzut naruszenia określonego przepisu postępowania, oraz tego, czy wykazał on możliwość wpływu tego uchybienia na wynik sprawy (postanowienie SN z 17 grudnia 2002 r., III CZP 72/02).

Przyczyna kasacyjna, o której mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c., dotyczy przy tym wyłącznie postępowania przed sądem drugiej instancji. Możliwość zbadania

ważności postępowania pierwszoinstancyjnego powstaje dopiero w razie postawienia odpowiedniego zarzutu (postanowienie SN z 13 września 2012 r., V CSK 384/11). Nawet sformułowanie odpowiedniej podstawy kasacyjnej, odnoszącej się do zignorowania nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji przez sąd odwoławczy, nie oznacza jednak, że skarga może zostać przyjęta do rozpoznania z tej tylko przyczyny. Kontrolą kasacyjną objęte jest bowiem postępowanie przed sądem drugiej instancji, a zatem Sąd Najwyższy przyjmuje skargę do rozpoznania wtedy, gdy to ono dotknięte jest tego rodzaju wadą.

Pierwsza ze wskazanych przez skarżącego przyczyn nieważności postępowania nie dotyczyła postępowania apelacyjnego, a zatem *a limine* nie mogła świadczyć o nieważności postępowania przed Sądem drugiej instancji. Skarżący nie wyjaśnił zresztą, z jakich przyczyn jego nieobecność na wspomnianym posiedzeniu miałyby być uznana za usprawiedliwioną.

Druga z omawianych przyczyn, choć odnosi się do postępowania przed Sądem Apelacyjnym, również nie została wykazana, natomiast argumentacja powoda nie przekonuje, by – nawet przy przyjęciu założenia o istnieniu wspomnianego usprawiedliwienia – nieobecność skarżącego na wspomnianym posiedzeniu miała jakiegokolwiek przełożenie na możliwość obrony praw powoda. Skarżący nie podniósł w istocie żadnego twierdzenia w tym przedmiocie. Niezależnie od powyższego z materiału sprawy nie wynika, by powód usprawiedliwił nieobecność na terminie rozprawy – ani w sposób przewidziany przepisami prawa, ani choćby nieformalnie (e-mailem).

Trzecia ze wskazanych przez skarżącego przyczyn nieważności postępowania również nie mogła wywołać zamierzonego rezultatu, gdyż ewentualne dotknięcie skarżącego chorobą psychiczną, a nawet istnienie podstaw do orzeczenia w stosunku do niego ubezwłasnowolnienia, nie sprawia samo w sobie, że nie może on samodzielnie występować przed sądem. O nieważności postępowania nie może zatem świadczyć to, że powód deklarował, iż cierpi na chorobę psychiczną. Nie jest również jasne podnoszenie, że skarżący nie posiadał w toku procesu zdolności postulacyjnej. Rzecz nie tylko w tym, że zdolność ta

unormowana jest wprost w art. 87¹ § 1 i 2 k.p.c., a przywoływanie tej konstrukcji w odniesieniu do osób cierpiących na zaburzenia psychiczne następuje w istocie bez oparcia w przepisach prawa (zob. uchwała SN z 26 lutego 2015 r., III CZP 102/14), lecz w tym, że skarżący nie wyjaśnił, z jakich przyczyn (i na jakiej podstawie) rzekoma utrata tej zdolności miałaby skutkować nieważnością postępowania. Wypada zarazem dodać, że intensywna aktywność procesowa skarżącego świadczy o tym, iż posiadał on dostateczne rozeznanie w sprawie i jej przedmiocie oraz ponadprzeciętną znajomość procedury cywilnej – co zresztą koresponduje z faktem, że jest on z wykształcenia prawnikiem.

Czwarta z dostrzeganych przez skarżącego przyczyn nieważności postępowania, to jest nieustanowienie dla niego pełnomocnika z urzędu, nie zaszła w sprawie. Apelację, rozpoznaną zaskarżonym wyrokiem, wniosła pełnomocniczka ustanowiona dla powoda z urzędu. Została ona zwolniona z obowiązku zastępstwa procesowego po sformułowaniu własnej prośby (k. 1312) i piśmie skarżącego (k. 1322) postanowieniem z 25 listopada 2019 r. Następnie powód nie złożył wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, lecz domagał się ustanowienia jego pełnomocnikiem najpierw jednej z dwóch imiennie wskazanych osób (pisma – k. 1344 oraz k. 1367, protokół – k. 1345), a finalnie – tylko jednej z nich, wraz ze stwierdzeniem, że „do innych” nie ma zaufania (pismo – k. 1367). Wniosek ten został oddalony (k. 1370).

Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego nie znają instytucji dowolnego wybierania osoby pełnomocnika z urzędu przez zainteresowany tym podmiot; powód nie wyjaśnił również, dlaczego odmowa ustanowienia kolejnego pełnomocnika z urzędu miałaby być wadliwa. Niezależnie od tego wypada zauważyć, że z motywów wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania nie wynika, by - wobec opisanego tam rzekomego uchybienia i argumentacji wiążącej to uchybienie z określonymi skutkami procesowymi - można było zasadnie mówić o możliwości „istotnego wpływu na wynik sprawy”, a nawet o nieważności postępowania – zwłaszcza jeśli uwzględnić przedmiot sprawy, jej etap (po złożeniu apelacji) oraz utrwalone w materiale sprawy czynności procesowe skarżącego.

Piąta przyczyna nieważności, mająca polegać na zwrocie wniosku o wyłączenie Sędziego rozpoznającej sprawę w drugiej instancji, nie została w istocie wyjaśniona. Wypada zauważyć, że wniosek z 18 listopada 2021 r. (k. 1400) podlegał zwrotowi, gdyż wcześniej rozpoznany już został analogiczny wniosek z 10 września 2021 r. (postanowienie – k. 1375, pierwotny wniosek – k. 1367), toteż wskazany wyżej wniosek z 18 listopada 2021 r. był wnioskiem ponownym. Zastosowanie w sprawie art. 53¹ § 1 pkt 2 k.p.c. było zatem oczywiście prawidłowe (czego skarżący, jak się zdaje, nie kwestionuje) i nie mogło doprowadzić do stanu z art. 379 pkt 4 k.p.c.

Szоста przyczyna nieważności polegać miała na nienadaniu biegu wnioskowi powoda dotyczącemu wyłączenia dwóch Sędziów niewyznaczonych do rozpoznania sprawy. W odniesieniu do jednego z tych Sędziów wniosek został odrzucony postanowieniem z 22 listopada 2021 r. (k. 1402). Nie sposób natomiast dociec, w jaki sposób podnoszona obecnie okoliczność miałaby – w przypadku drugiego z Sędziów, czy nawet obu tych Sędziów - przełożyć się na nieważność postępowania. Skarżący wskazał przy tym na art. 379 pkt 5 k.p.c., jednak nie wyjaśnił, jak opisane okoliczności miałyby przełożyć się na podstawy zastosowania tego unormowania w toku postępowania. Stwierdzenie, że skarżący „został pozbawiony możliwości zaskarżenia ewentualnego orzeczenia w tym przedmiocie, co w konsekwencji uniemożliwiło przeprowadzenie kontroli instancyjnej postanowienia Sądu” pozostaje w tym kontekście zupełnie niejasne; nie wiadomo bowiem, jak możliwość zaskarżenia ewentualnego orzeczenia mogłaby przełożyć się na możliwość obrony praw powoda.

Wypada dostrzec, że ogólnikowe wskazywanie na uchybienia procesowe, którym przypisywane są skutki o najcięższym charakterze, nie stanowi wzoru lojalności procesowej względem Sądu, jeśli stawianym zarzutom nie towarzyszy wyjaśnienie, w jakiej dokładnie czynności skarżący upatruje przyczyny nieważności postępowania, lub pomijanie istotnych dla sprawy okoliczności, w tym zwłaszcza faktu ustanowienia dla powoda pełnomocnika z urzędu, czy wskazywanie - odbiegające od wniosków wynikających z materiału sprawy - że skarżący nie korzystał z pomocy prawnej, lub sugerowanie, że nieustanowienie pełnomocnikiem

osoby wskazanej przez skarżącego prowadziło do pozbawienia powoda możliwości obrony jego praw.

Wszystkie opisane wyżej kwestie, wiązane przez powoda z nieważnością postępowania, zostały przy tym przywołane także jako okoliczności mające świadczyć o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej. Brak odrębnego wyводу w tej kwestii uniemożliwia odniesienie się do – nieistniejącej w tym zakresie - argumentacji skarżącego, wobec czego Sąd wskazuje jedynie, iż nie znalazł podstaw, dla których w sprawie miałyby zachodzić omawiana obecnie przyczyna kasacyjna.

Kierując się przedstawionymi względami, Sąd Najwyższy uznał, że z motywów skargi kasacyjnej nie wynika, by zachodziły przyczyny określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., co uzasadniało odmowę przyjęcia tej skargi do rozpoznania. O kosztach orzeczono zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy, ich wysokość ustalając na podstawie § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, a o wysokości wynagrodzenia pełnomocnika reprezentującego skarżącego z urzędu (w kwocie 8100 złotych, w tym VAT) rozstrzygnięto stosownie do § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie stosowanych w drodze analogii (zob. postanowienia SN z 27 kwietnia 2023 r., I CSK 3767/22, i z 13 września 2023 r., I CSK 4563/22).

Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 398⁹ § 1 k.p.c., orzeczono, jak w sentencji postanowienia.

(M.M.)

[ał]

